

Tautosakos darbų *XLI* tomo pirmuosiuose straipsniuose ryški pastaruoju metu lietuvių folkloristikoje stiprėjanti tendencija permąstyti kertines jos nuostatas. Tomą pradeda Giedrės Šmitienės straipsnis, kuriame pajudinama tradicijos samprata. Naujausių lauko tyrimų medžiaga ir mokslininkės smalsumas, pažinimo alkis skatina abejoti įprasta, normine, nusistovėjusia traktuote ir akina vėl svarstyti, aiškintis, tad nuosekliai gimsta alternatyvus tokios, nepaliaujamai naujai įsikūnijančios tradicijos suvokimas, motyvuojamas analizuojant bendravimą su viena pateikėja.

Lina Būgienė gręžiasi į autobiografinius moterų pasakojimus, kurie dar visai neseniai buvo pasitelkiami tik kaip kontekstinė, pagalbinė medžiaga, bet nebuvo nagrinėjami kaip folkloro objektas. Labai atsargiai, pamažu, bet užtikrintai tokio pobūdžio naratyvai skinasi kelių (be abejo, žvelgiant į kitų šalių folkloristų patirtį ir semiantis iš jų idėjų) ir lietuvių folkloristikoje. Straipsnio autorė juos mato kaip bendro didesnio gyvenimo pasakojimo, reprezentuojančio ne tik vieno asmens, bet ir bendruomenės, krašto, regiono istoriją per kolektyvinę atmintį, fragmentus. Juose folkloristas atpažįsta „bendrąsias vietas“; tam tikros tradicijos metanaratyvo apraiškas ir individualios raiškos požymius, menines folklorui būdingas priemones ir moterų prigimčiai priskirtinas savybes.

Pirmuose dviejuose straipsniuose gilinamasi į kaimo kultūrą, reflektuojama vis dar tradiciškai mūsų suprantamų lauko tyrimų metu sukaupia patirtis (tradicijos, folklorinės atminties ieškant kaime, bendraujant su brandaus amžiaus žmonėmis), o Dalius Zaikauskienės straipsnyje pristatoma tyrimo erdvė kur kas platesnė. Autorės nagrinėjamas šiuolaikinės paremijos gyvavimo fenomenas apima visą įmanomą komunikacijos plotą: šnekamąją ir rašytinę kalbą, publicistiką, politinę retoriką, reklamą, informavimo priemones, virtualiąją erdvę ir t. t. Negana to, plečiantis vartojimo sričiai ir kintant funkcijoms, paremijos ne nyksta, bet prisitaiko, tarsi gyvas organizmas gamtoje, išlaikydamos klasikinius žanro požymius arba įgydamos naujų.

Paremijų fenomeno tyrimams skirtas ir istoriografinio pobūdžio Giedrės Bufienės straipsnis. Jame susitelkiama prie metodikos ir metodologijos problemų, autorės aptariamų sekant *XX* a. pabaigoje vienos publikacijos sukeltą tarptautinę diskusiją, nuaidėjusią ir dar bent keliais tyrimais bei straipsniais.

Skyrelyje „Tautosaka ir papročiai mitologijos studijose“ skelbiami du straipsniai. Laurynas Kurila ir Vyktas Vaitkevičius atkreipia dėmesį į profesoriaus Eduardo Volterio 1888 m. užrašytą ir iki šiol neskelbtą padavimą apie Migonių piliakalnį (Kaišiadorių r.). Padavimas išsiskiria unikaliu turiniu, tad autoriai imasi jį nagrinėti

ir įvertinti atsižvelgdami į tradicinių padavimų motyvų visumą, istorinį bei archeologinį kontekstą, žinias apie papročius. Interpretacijos atveria netikėtą mitologinę perspektyvą, sąsajas su senąja religine ir paprotinės teisės praktika.

Savitomis mitologinėmis interpretacijomis, sugretinimais ir užuominomis sužėri ir Dainiaus Razausko straipsnis. Autorius pasirenka nusivožto galvos kiaušo motyvą, varijuojamą lietuvių melų pasakose, ir jo tipologinius atitikmenis indų vedoje bei kitų tautų folklore, mitiniuose, ritualiniuose tekstuose. Pasitelkiant papildomą kalbos faktų analizės instrumentą, prieinama prie išvados: aptikti sutapimai pernelyg aki-vaizdūs ir gausūs, kad būtų atsitiktiniai.

„Tautinių mažumų“ skyrelis šį sykį kiek kitoks, nei būdavo iki šiolei. Publikacijos parengėja Vilma Daugirdaitė pristato iš vienos baltarusės užrašytus įvairius naratyvus, dainas ir įvadiniame tekste iškelia lietuvių folkloristikoje iki šiol bemaž neįvardintą, ko gero, tiesiog ilgai apeidintą problemą, kurios suformulavimas tiesiogiai siejasi su pirmųjų dvių šio tomo straipsnių aktualijomis ir darsyk išjudina folkloristikos gairių žymes. Kultūrų sambūvis ir folkloro pateikėjo tapatybė – taip būtų galima apibendrinti autorės keliamų klausimų pagrindą. Tačiau ši publikacija – tai tik labai rimta paraiška ar paskata ateities tyrimams, nepateikianti atsakymų, išvadų ir receptų, o tik užmezganti savotišką intrigą.

Šiuokart turtingas ir įvairus „Sukakčių“ skyrelis, kuriame šia dingstimi paminime net keturių mūsų gerbiamų ir mylimų kolegų reikšmingiausias gyvenimo ir profesinės veiklos faktus, atspindimus šiltais sveikinimo žodžiais, prisiminimais, pokalbiais, dalykinėmis apžvalgomis ir bibliografijos suvestinėmis. Solidžiai prisimenamos ir žymaus visuomenės veikėjo, muzikologo, kolekcininko, mokslininko, pedagogo, vieno iš etnomuzikologijos pradininkų Juozo Žilevičiaus 120-osios gimimo metinės: šiai progai skirti net du moksliniai straipsniai (Danutės Petrauskaitės ir Romualdo Apavičiaus), apžvelgiantys ir nagrinėjantys turtingą JAV išėivijos atstovo palikimą.

„Recenzijų“ skyrelyje analizuojami ir vertinami keturi neseniai pasirodę leidiniai: fundamentinio sąvado Lietuvių liaudies dainyno XXI tomas, kuriame skelbiamos partizanų dainos (Vitos Ivanauskaitės-Šeibutienės recenzija), baltarusių rugiapjūtės dainų melodijų monografija (Aušros Žičkienės vertinimas) ir dvi tautosakos rinktinės (Dainos Račiūnaitės-Vyčinienės ir Gražinos Kadžytės atsiliepiamai). Dar du pernai pasirodę lietuvių ir latvių tautosakos mokslo tiriamieji ir taikomieji leidiniai, taip pat populiarų dainų rinktinė anotuojami.

Folkloro ir folkloristikos aktualijos atsispindi pirmąjį šių metų pusmetį įvykusių renginių ir kitų įvykių mozaikoje – „Kronikos“ skyrelyje.

Tautosakos darbų redaktorių kolegija ir parengėja tikisi, kad XLI tomo skaitytojais bus informuoti apie aktualiausias folkloristikos padangėje vykstančius poslinkius, pasisems idėjų, sužinos daug naujo ir visa tai gražiai atsilies įvairiuose kultūros puoselėjimo baruose.